

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2023.3.02>
CZU: 37.01

MERITUL ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT: OPINII NECONFORME¹

Tatiana CALLO,

doctor habilitat, profesor universitar,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID iD: 0000-0002-7673-3046

Rezumat: În acest articol pornim de la faptul că atât acceptarea pozitivă, cât și controversesele din jurul abordării meritocrației în domeniul învățământului sunt la fel de importante. Unificarea minții și a afectivității ca scop final al educației vine în aceeași linie cu noile interpretări ale meritului școlar, discuția căruia pune în lumină un șir de opinii pozitive, dar și critice, printre care se înscriu și următoarele: relația dintre merit și poziția în societate, selecție și stimulare, elită și performanțe, aristocrația talentului și elita cunoștințelor; eșecul școlar ca responsabilitate socială; concurența; egalitatea șanselor și egalitatea rezultatelor; reapariția și intensificarea abordărilor meritocratice în perioade de criză socio-economică etc. Oferim, de asemenea, unele explicații pentru anumite opinii și pentru faptul cum contribuie acestea la explicitarea domeniului în care meritul școlar devine „meritos”.

Cuvinte-cheie: merit, merit școlar, meritocrație, meritologie, meritos, talent, efort, performanță, competiție, șanse egale.

MERIT IN EDUCATION: DISCONFORMING OPINIONS

Abstract: In this article we start from the fact that both the positive acceptance and the controversies surrounding the meritocracy approach in education are equally important. The unification of mind and affectivity as the final goal of education comes in the same line with the new interpretations of school merit, the discussion of which sheds light on a series of positive, but also critical opinions, among which the following are also included: the relationship between merit and position in society, selection and incentive, elite and performance, talent aristocracy and knowledge elite; school failure as a social responsibility; competition; equality of opportunity and equality of outcome; the reappearance and intensification of meritocratic approaches in periods of socio-economic crisis, etc. We also provide some explanations for certain views and how they help to clarify the area in which scholastic merit becomes “meritorious”.

Keywords: merit, school merit, meritocracy, meritology, meritorious, talent, effort, performance, competition, equal opportunity.

Problematika meritului în școală este una nici nouă, nici veche, dar una destul de spinoasă ca să genereze iarăși și iarăși mai multe interpretări, opinii, de multe ori chiar controversate, însă la fel de importante. Astăzi încercăm să conferim procesului de învățământ mai multă consistență cognitiv-spirituală, dar și un caracter de utilitate sporită. Educația, în ansamblul său, este o pistă esențială în transformarea minții ființei umane, copilului oferindu-i-se posibilitatea să devină conștient de procesul propriei gândiri. A înțelege viața, societatea, mentalitatea, direcția dezvoltării noastre înseamnă a ne înțelege pe noi înșine și acesta este atât începutul,

cât și scopul final al educației. A dezvolta inteligența, care este o capacitate de a percepe esențialul, înseamnă a înțelege întregul proces al existenței. Ceea ce are întâietate în învățământ este o unificare a minții și a inimii. Or, intelectul este gândirea funcționând independent de emoție, iar inteligența este capacitatea de a simți, precum și de a raționa, fiind lipsită de confuzie.

În acest context referențial, încercarea de a ne adresa meritocrației sau meritologiei (ca știință a meritului) este una „meritorie”. Cercetarea esențelor acestor concepte: merit și meritocrație poate oferi un reper pertinent în domeniul evaluării

¹ Articolul este elaborat în cadrul proiectului de cercetare instituțională *Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale*. Cifru: 20.80009.0807.27 A.

rezultatelor școlare, despre care M. Manolescu a afirmat că este „condiția fundamentală a meritocrației” [3, p.27]. Ca să susțină, în continuare, citând dintr-o lucrare în domeniu semnată de M. Duru-Bellat, că „Școala participă la interiorizarea meritocrației prin evaluare, care vizează elevii, fiecare cu propriul său merit. Chiar și în cazul pragului minimal de reușită, putem vorbi despre propriul merit. Important este ca fiecare individ să fie convins că are locul său în societate, în funcție de meritul său [3, p.194].

Dacă pornim de la o idee a unuia din reformatorii educației copiilor, P. Tiulenev, atunci trebuie să afirmăm că *meritologia* este o *știință strategică*, la baza căreia stă ideea de „cremă”, adică ceea ce este cel mai bun [12]. Conceptul de meritocrație, la rândul său, este un concept *științific social*, care a fost elaborat de sociologul britanic Alen Fox, susținătorul ideii că meritocrația este o formă riscantă de organizare socială, ce accentuează inegalitatea și stratificarea socială bazată pe „statutul ocupațional”. Analiza lui Fox a anticipat tratarea meritocrației în „The Rise of the Meritocracy, 1870–2033: An Essay on Education and Equality” (1958), autorul fiind tot un sociolog britanic, Michael Young. Acesta a luat în derâdere „sistemul tripartit” de educație care era comun în Anglia la acea vreme, unde *meritul*, așa cum se reflectă în performanțele elevilor la examenele școlare la o vârstă fragedă, determina tipul de educație secundară pe care urmau să o primească (*academică, tehnică sau practică*) [1].

Conceptul de *meritocrație* are o istorie îndelungată, de la sistemul de examinare din China imperială, la politica de recrutare a armatelor lui Napoleon etc. Prin urmare, este indicat ca specialiștii în meritocrație să caute fenomenul înainte de apariția termenului ca atare. În deceniile de după cel de-al Doilea Război Mondial, viziunea unei ordini sociale meritocratice a devenit *principiul organizator* care anima politica intelectuală a Marii Britanii. Meritocrația a oferit o rațiune pentru rolul elitelor într-o democrație liberală și un mijloc de a reconcilia tensiunea dintre egalitate și libertate. În felul acesta, sfârșitul anilor 1950 și începutul anilor 1960 pot fi caracterizați ca o *epocă de aur meritocratică* – o perioadă în care politicienii și intelectualii și-au imaginat o viitoare meritocrație, în care vor crește oameni educați, impregnați de o etică profesională, raționalistă [7, p.10-11].

Treptat, sensul negativ al conceptului „meritocrație” s-a diminuat, pe măsură ce un număr tot mai mare de cercetători au subliniat beneficiile sociale și economice ale practicilor meritocratice. Începând cu anii 1980, câțiva lideri guvernamentali și politicieni

din Marea Britanie și Statele Unite s-au dedicat public și în mod repetat idealului meritocrației, cum ar fi, de exemplu, prim-ministrul britanic Margaret Thatcher [1].

În multe privințe, traiectoria remarcabilă a meritocrației, de la originile sale cu tentă negativă până la conotațiile sale pozitive în accepția liderilor politici cum este Theresa May, ascunde o distincție importantă între cuvânt și concept. În timp ce M. Young a inventat cuvântul, viziunea sa asupra conceptului a fost doar una dintre multe altele. Până în 1958, conceptul de meritocrație fusese deja abordat [7, p.9].

În timp ce conceptul a evoluat și s-a adaptat, *limbajul meritocrației* este unul dintre marii supraieșitori ai politicii britanice de după război. Acest limbaj continuă să infuzeze o gamă variată de instituții sociale, culturale și politice. Meritocrația re apare constant în momente de criză și incertitudine, apărând ca un concept aparent neutru care oferă o cale către o politică mai consensuală, mai stabilă. Această provocare existențială, alături de istoria complexă a meritocrației, face imperativ să fie revizuit și reinterpretat acest concept, care este unul destul de criptic [7, p.14].

Perceperea meritului

Atât meritocrația cât și meritologia au la bază conceptul de *merit*, care, în domeniul educației a trecut, alternativ, prin diverse accepții. Aici este indicat să amintim de programul „Merit” din SUA, din 1964. După cum menționam și în altă publicație, programul „Merit” a fost un program ambițios, care avea misiunea să dea un impuls dezvoltării resurselor umane în diverse domenii ale științelor și care, până la urmă, a dat rezultate foarte bune.

Astfel, în decurs de câțiva ani, au fost selectați din școlile din țară un anumit număr din cei mai de perspectivă elevi din care se creau anumite grupe de elită. În total au fost selectați circa 600 de mii de elevi din care, în baza unor testări speciale, au fost selectați 35 de mii care au demonstrat cele mai bune rezultate la nivelul lor de vârstă. Aceștia erau asigurați cu burse și alte facilități și, după finalizarea studiilor, erau admiși în cele mai de prestigiu universități și colegii. Acestor tineri li se creau condiții speciale pentru dezvoltarea capacităților mintale și cognitive, ei erau formați pentru a putea gândi, a se orienta în sarcină și a găsi soluții cât mai rezonabile pentru rezolvarea diverselor situații. Acest proiect a durat cinci ani și, făcând anumite totaluri, experții au conchis că încă știm foarte puțin despre talent și capacitățile creative și despre căile de dezvoltare a acestora. S-a constatat că pierderi ale potențialului intelectual se produc anume la etapele de vârstă

timpurii. Ca rezultat, programele de dezvoltare a generației în creștere rămân unele din cele mai finanțate în SUA [12].

Trebuie să subliniem că însăși natura meritului și modul în care acesta poate fi evaluat este dificil de stabilit și, din aceste considerente, este supus mai multor dezbateri și critici. Pentru a determina meritul, sunt utilizate diferite teste de aptitudini, de capacitate, de personalitate, dar ele nu pot stimula ca atare valorile meritocratice. Evaluarea meritului, de asemenea, este contestată pe motiv că maschează discriminarea care reiese din rasă, gen, clasă sau alte deosebiri sociale. Poate cea mai de luat în seamă critică la adresa determinării meritului este că, departe de a stabili o punte între diviziunile sociale, el generează o nouă elită, cea a „performanței”, care stabilește o nouă dominație[1].

După cum se menționează într-o publicație analitică, o persoană conștientizează faptul că majoritatea dintre calitățile personale nu sunt meritul personal, ca rezultat real al unui efort de perfecționare. Diferența cromozomială între un tip inteligent și unul mai puțin inteligent e infinitezimală. Dar persoana invocă meritul atunci când dorește să-și plaseze viața într-o narațiune cursivă – ursită, destin, plăcându-i să se imagineze ca fiind un ales [4].

De fapt, ideea de cumul meritocrat imprimă sens social individului, de vreme ce se recunoaște meritul nu prin naștere, ci prin efort propriu, oferind tuturor claselor un „ascensor” social.

Cercetătoarea D. Reay susține că orice versiune a Marii Britanii post-Brexit trebuie să recunoască varietatea de moduri în care indivizii pot duce o viață plină de sens. Reay se ferește de o înțelegere îngustă, academică a educației și, printr-o serie de interviuri fascinante cu elevii, deploră atât faptul că eșecul academic este prea des perceput ca responsabilitatea exclusivă a individului (și nu a societății în sens mai larg), cât și retorica în sprijinul meritocrației, care, în opinia ei, maschează măsura în care privilegiile (multe dintre ele ereditare) sunt păstrate. În viziunea D. Reay, meritocrația elidează „succesul educațional cu rezultate ocupaționale”[7].

Promovarea insistentă din ultimele decenii a ideilor meritocratice a condus, afirmă M. Manolescu, la constituirea unui corpus de concepte care le fundamentează: *merit, talent, aptitudine, responsabilitate, efort, rezultate* etc. Simultan, în planul practicii sociale, acceptarea meritului școlar și profesional, ca nouă formă de recunoaștere a valorii personale, substituia valoarea dată prin naștere prin „meritul divin”, instaurând o concurență deschisă între con-

curenți egali. Iar valoarea celor excepționali trebuia recunoscută și recompensată”[3, p.134.].

Versiunea populară a meritului, în accepția cercetătorului, se regăsește în mentalul colectiv. În limbajul cotidian meritul este invocat destul de des, cu afirmații de tipul: „Meriți să ocupi acest post”, „Tu chiar meriți asta!” Însă meritul nu a beneficiat de tratamente teoretice speciale. Rațiunile pentru care un individ merită să primească ceva sunt foarte diferite: pentru că a muncit bine, pentru că e dotat, pentru că a demonstrat voință, pentru că s-a comportat bine, pentru că a depus efort etc. Discuția privind primordialitatea talentului sau a efortului, atunci când vorbim despre merit, este completată, în ultima perioadă, de *dimensiunea morală a meritocrației*: meritele să fie dobândite cinstit. Astfel, cercetătorul propune o nouă formulă a meritocrației: *Creier+știință de carte /dobândită prin efort+character= meritocrație*. Cu alte cuvinte, meritul este înțeles diferit, dacă ne bazăm pe filosofia dotării sau pe filosofia muncii, a efortului, a strădaniei sau pe ambele accepțiuni [Apud 3, p.141, 143.].

Definiția pe care o dă M.Young vizează doar o parte din multiplele semnificații ale meritului. Pentru el meritul este o structură ce înglobează ereditarul și dobânditul (prin efort) în formarea personalității. [3, p.145]. A fi merituos în școală, în opinia lui M. Manolescu, înseamnă următoarele: a fi inteligent; a avea competențe în domeniile valorizate de sistemul școlar; a avea rezultate bune la nivelul disciplinelor școlare; a depune efort, deci a munci pentru a învăța, pentru a achiziționa cunoștințe etc. Elevii care învață zilnic, muncesc, depun efort, sunt conștiincioși, ale căror progrese sunt evidente, sunt apreciați și sunt declarați merituosi. Astfel, componentele de bază ale meritului, munca și competențele, se regăsesc în probele de evaluare sau de selecție școlară. Meritul școlar depășește cadrul strict al meritului definit de Young, centrat covârșitor pe talent [3, p.156-157].

În susținerea meritului

Recent, o revistă de prestigiu a refuzat să publice un articol intitulat „*În apărarea meritului în știință*”, studiul avându-i ca autori pe 29 oameni de știință din Statele Unite, Marea Britanie, Franța, Germania, Australia, Noua Zeelandă, Israel, precum și cinci membri ai Academiei Americane de Științe, printre care doi laureați ai Premiului Nobel, bărbați și femei de diferite naționalități și etnii. Printre argumentele invocate se înscriu și următoarele: „Noțiunea de merit a devenit incorectă din punct de vedere politic, deoarece ar perpetua inegalitățile, în special prin excluderea minorităților sociale (etnice, de gen, re-

ligioase etc.) din diverse sectoare ale societății și în special din universități și instituții științifice” [5]. După cum afirmă autorii, li s-a propus să elimine cuvântul „merit” din titlu, deoarece, potrivit consiliului de redacție al revistei, „conceptul de merit, așa cum știi cu siguranță autorii, a fost atacat pe scară largă și în mod legitim ca fiind gol” [5].

Aici apare firesc întrebarea cum poate un concept să fie „gol”, dacă el există în limbă, este definit în dicționare, are mai multe sinonime (*valoare, virtute, vrednicie, prestanță*), se referă la calitățile unei persoane de a fi vrednic de stimă, de laudă, de prețuire în raport cu faptele sale? „Gol” presupunând lipsa unor elemente care ar întregi o unitate apare, firesc, și întrebarea: Ce lipsește conceptului „merit” pentru a fi „întreg”? Nu cercetătorii trebuie să confere unitate conceptului în funcție de domeniul în care se utilizează? Prin urmare, pentru a fi valorificat în educație, acest concept urmează să fie „disecat” în elemente componente pentru a găsi elementul lipsă și a-i conferi, esențialmente, sensul deplin în învățământ.

Dacă revenim la articolul în cauză, trebuie să menționăm că, într-o notă a articolului, se menționează faptul că bordul editorial al revistei a contestat prezența cuvântului „merit” din titlul lucrării: „Majoritatea cititorilor vor asocia termenul „merit” cu dezbateră în curs de desfășurare despre merit în admiterea la facultate și cu întregul concept al meritocrației în educație. Problema este că acest concept al meritului a fost atacat pe scară largă și în mod legitim ca fiind lipsit de conținut... Dacă autorii ar putea folosi un termen diferit, am încuraja acest lucru”. Astfel, nu numai că meritocrația în știință este o idee controversată, în unele cercuri însăși existența meritului ca concept este pusă sub semnul întrebării. Așa că s-a dovedit de la bun început că publicarea manuscrisului urma să fie o bătălie grea. Într-adevăr, lucrarea a fost revizuită și respinsă în mare parte din motive ideologice, invocându-se, printre altele, „caracterul său provocator de durere”.

Pe bună dreptate, susține și analistul Crânganu C., orice om cu mintea întregă se poate întreba: Unde s-a mai pomenit ca știința să nu fie judecată pe baza meritelor ei? [2].

Citarea unor idei din studiul nominalizat pune în lumină faptul că știința, dar și educația, atunci când vorbim de merit, trebuie să se bazeze pe faptul că orice cuvânt în limbă are rostul și sensul lui.

După cum scriu autorii: „Impregnarea științei cu ideologie dăunează demersului științific și duce la o pierdere a încrederii publicului. Dacă vom continua să subminăm meritul, universitățile /școlile noastre

vor deveni instituții de produs *mediocritate* mai degrabă decât locuri de creativitate și realizări, ceea ce va duce la pierderea avantajului competitiv în domeniul tehnologiei...Trebuie să fim vigilenți față de diluarea evaluărilor noastre ale meritului de către prejudecăți, ideologie, nepotism. Mai mult, ca o comunitate, ar trebui să continuăm să investim în mentorat și educație pentru a-i ajuta pe oameni să-și dezvolte întregul potențial” [Apud 2].

Dar meritul este unul dintre pilonii societăților moderne, umanismului și democrației, deoarece se bazează pe calitățile și realizările individului care sunt independente de etnia, genul sau credințele acestuia. Chiar și imperfect, meritul se reflectă în științe prin selecția unor indivizi, proiecte sau articole pentru calitățile lor intrinseci. Meritul este atacat de „teoria justiției sociale”, deoarece ignoră apartenența la anumite grupuri sociale (care nu ar trebui incluse ca niște criterii în evaluare) și, prin urmare, ar perpetua inegalitatea și nedreptatea socială. Cu toate acestea, știința bazată pe merit s-a dovedit eficientă și a produs o mai bună cunoaștere a naturii care a dus la progrese tehnologice și la îmbunătățirea condiției umane [5].

Reflectând despre merit ca valoare, cercetătorul R. Appiah, afirmă că sarcina centrală a eticii este să se întrebe ce înseamnă ca o viață umană să meargă bine. Un răspuns plauzibil este că a trăi bine înseamnă a face față provocării puse de trei lucruri: capacitățile tale, circumstanțele în care te-ai născut și proiectele pe care tu însuși le decizi ca importante. Pentru că fiecare dintre noi vine echipat cu talente diferite și se naște în circumstanțe diferite și pentru că oamenii își aleg propriile proiecte, fiecare dintre noi se confruntă cu propria sa provocare. Nu există nicio măsură comparativă care să permită o evaluare a faptului dacă viața ta sau viața mea este mai bună; Young a avut dreptate să protesteze împotriva ideii că „oamenii ar putea fi puși în ordinea valorii”. Ceea ce contează până la urmă nu este modul în care ne poziționăm împotriva altora. Nu trebuie să găsim ceva ce facem mai bine decât oricine altcineva; ceea ce contează este pur și simplu *să facem tot posibilul* [6].

M.Young, care a pus în circuitul social conceptul de meritocrație, a văzut cum este perceput acesta ulterior (deoarece a trăit încă 44 de ani după apariția cărții sale) și vine cu o apreciere critică la adresa percepției incorecte a meritocrației: „Educația și-a pus sigiliul de aprobare asupra unei minorități”, a scris el, „și sigiliul său de dezaprobare asupra celor mulți care nu reușesc să strălucească din momentul în care sunt retrogradați în fluxurile de jos la vârsta

de șapte ani sau înainte”. Ceea ce ar fi trebuit să fie mecanisme de mobilitate deveniseră cetăți de privilegiu. El a văzut o cohortă în curs de dezvoltare de meritocrați mercantili care pot fi insuportabil de îngâmfaiți, cu mult mai mult decât oamenii care știau că au progresat nu pe meritul lor, ci pentru că erau, ca fiu sau fiică a cuiva, beneficiarii nepotismului. Elita a devenit atât de sigură încât nu există aproape niciun blocaj în privința recompenselor pe care și le aroga [6].

M.Young credea că problema nu era doar modul în care erau distribuite premiile vieții sociale. Un sistem de clasă filtrat de meritocrație ar fi, în opinia sa, totuși un sistem de clasă: ar implica o ierarhie a respectului social, acordând demnitate celor din vârf, dar negând respectul și respectul de sine celor care nu au moștenit talentele și capacitatea de efort care, combinate cu o educație adecvată, le-ar oferi acces la cele mai bine remunerate ocupații. Viziunea sa alternativă, în care fiecare dintre noi își ia alocația de talente și urmărește un set distinct de realizări și respectul de sine pe care îl aduc, era una pe care Young o învățase din școala sa la Dartington Hall. Iar angajamentul său profund față de egalitatea socială se bazează pe o imagine filosofică profundă. Idealul meritocrației, a înțeleș Young, confundă două preocupări diferite. Una este o *chestiune de eficiență*; cealaltă este o *chestiune de valoare umană*. Dacă dorim ca oamenii să creeze locuri de muncă complexe, care necesită talent, educație, efort, pregătire și practică, trebuie să fim capabili să identificăm candidații cu combinația potrivită de aptitudini și dorință și să le oferim stimulente pentru a se instrui și a practica [6].

Dileme mai noi ale meritocrației

Întotdeauna oamenii au dorit inevitabil să împartă atât banii, cât și statutul cu cei pe care îi iubesc, căutând să obțină copiilor recompense financiare și sociale. Dar nu ar trebui să asigurăm avantajele copiilor noștri într-un mod care să le refuze o viață decentă copiilor altora. Fiecare copil ar trebui să aibă acces la o educație decentă, potrivită talentelor și alegerilor sale; fiecare ar trebui să fie capabil să se privească pe sine cu respect. Ideea cea mai profundă a meritocrației, în viziunea lui Young, a fost că trebuie să ne aplecăm și la ceva ce *încă nu știm cum să facem*: pentru a eradica disprețul față de cei care sunt defavorizați de *etica competiției efortului* [6].

După cum analizează K. Appiah situația de după apariția cărții lui Young, creierile excepționale au necesitat o predare excepțională. Deși societatea s-a schimbat, ea a rămas ierarhică. Aristocrația nașterii s-a transformat într-o *aristocrație a talentului*. Toa-

tă lumea era împotriva școlii generale, dar deja intrarea la liceu nu mai depindea de originile sociale. Dar dacă au intrat clasele de jos, ele nu au și rămas. Pentru a rezolva această problemă, a fost instituit un sistem de indemnizații: erai plătit dacă veneai la școală. Ingineria și știința au fost considerate superioare latinei. Au fost înființate teste de inteligență numite „QI”, cu diferite teste QI la vârste diferite. Au fost atacuri împotriva lor, dar statisticile au arătat că au funcționat. Unii oameni au fost frustrați, nu din cauza ideii de segregare, ci din cauza ideii de a fi lipsiți de o educație superioară. Schimbarea climatului mental s-a produs, deoarece meritul a devenit progresiv mai măsurabil. Inteligența și efortul împreună formează meritul; iar un geniu leneș este inutil [6].

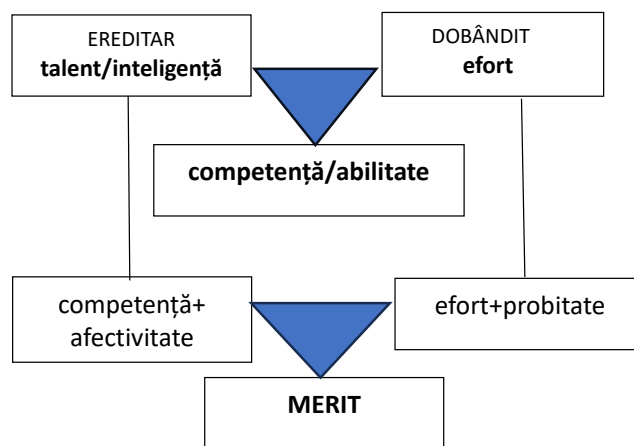

Figura 1. Structura meritului școlar

În structura meritului școlar, în raport cu meritul în general, se înscrie, după cum putem observa din figura dată, afectivitatea și probitatea. Doar conlucrarea acestora poate asigura atingerea meritului școlar.

Aspecte aplicative

Pentru a constata care este percepția elevilor vizavi de meritul școlar personal, în baza unor discuții ce vizează activitatea lor la școală/ liceu, au fost formulate, fără să se evidențieze acest fapt, un șir de întrebări, de tipul: *Ești mulțumit de rezultatele tale? Ai avut o altă părere privind aprecierea ta la școală? Ești sigur că ai meritat o altă apreciere? Poate nu poți să te apreciezi corect? Nu crezi că te supraapreciezi?* etc.

După cum ilustrează analiza răspunsurilor din acest sondaj, elevii percep propria activitate ca întruchipând acțiuni și evenimente care nu au avut loc pentru ei înșiși și care au anumite consecințe nefavorabile. Se atestă sentimentul că elevii nu au putere asupra propriilor rezultate ale activității,

deoarece nu există o logică a meritocrației în școală, în general. Din cei 52 de respondenți, 38 sunt de părerea că meritul școlar, fiind un fenomen destul de complex, nu și-a găsit deocamdată un loc sigur în activitatea de evaluare și că, de fapt, ei nu sunt evaluați după merit, că ei merită mai mult decât li s-a dat (note, aprecieri, laude, promovări etc.). Prin urmare, circa 73 % din elevii cu care s-a discutat sunt sceptici în raport cu acțiunile de constatare a meritului școlar. Ținând seama de premisa conform căreia efortul în constatarea meritului contează „de două ori”, putem afirma că în școală nu sunt mecanisme clare de evaluare a efortului depus de către elev în învățare, nu există nici repere epistemologice, nici repere practice. În perspectivă tradițională, această subtilă relație dintre efort și rezultat este mai puțin abordată. Dar reieșind din asumțiile valorificate, argumentarea convingătoare a meritului fiecăruia este un factor de „conciliere” între cel care predă și cel care acumulează.

Avantaje ale meritului

Cel mai bine, poate, avantajele abordării meritocratice pot fi determinate din ascensiunea ne-impomenită a orașului-stat Singapore (în traducere *orașul leilor*), care, în dezvoltarea sa, a trecut din lumea a treia în prima. Aceasta se datorează prim-ministrului Lee Kuan Yew, care o bună parte din sursele financiare ale țării le-a repartizat pentru educație. El a ridicat profesorul de la treapta cea mai de jos la cea mai înaltă și, conform convingerii sale, oamenii care au realizat acest miracol, sunt, în primul rând, profesorii. Ei au crescut o generație modestă, care iubește cunoașterea și știința, moralitatea, munca și adevărul. Ridicând salariul profesorilor, Singapore a devenit o țară-lider. Țara a început să promoveze trei noi principii: *meritocrația, pragmatismul și cinstea*, care s-au transformat, treptat, în trei repere ale sistemului de stat. Meritocrația presupune angajarea în funcții publice a celor mai demni, competenți și talentați oameni din diverse păături sociale în baza unei selecții obiective prin evaluarea corectă a calităților profesionale. Ideea era că în fruntea unei națiuni trebuie să fie oameni cu cel mai înalt potențial. În baza principiului meritocratic, statul determină tinerii cu potențial înalt încă din școală și îi stimulează pe tot parcursul școlarității. Principiul pragmatismului presupune competența de a utiliza creativ experiența personală și pe cea a altora. Iar principiul moralității și probității asigură îndeplinirea onorabilă a obligațiilor funcționale, cinstea este condiția de bază a unei activități reușite în structurile statale, fiind fundamentul dezvoltării statului. Se pune accentul pe intelect, disciplină și capacitatea de a observa [11].

În domeniul socio-politic adepții meritocrației sunt convinși că aceasta este o *formă revoluționară de conducere*, care, mai devreme sau mai târziu, va substitui democrația și alte sisteme politice. În argumentele lor ei invocă tipurile de *elită politică*: elita originii – oameni de origine nobilă, care pretind la putere în temeiul legăturii de rudenie cu familii de vază; elita bogăției – oameni care concentrează puterea în mâinile lor datorită bogăției și influenței pe care o au; elita meritului – oameni care sunt aleși în baza meritelor lor de mai înainte (artiști emeriți, sportivi, scriitori renumiți etc.); *elita cunoștințelor* – oameni care vin la putere datorită competențelor, cunoașterii, talentului și capacităților morale înalte. În societatea tradițională era la putere elita originii, în societatea industrială elita bogăției, în *societatea post-industrială – elita meritului*. Meritocrația presupune că o conducere a statului sau a oricărei altei structuri se formează din elita de tipul al patrulea, *elita cunoștințelor* [10]. Or, pentru a implementa meritocrația, trebuie să fie creat un mecanism care ar asigura o evaluare cinstită și obiectivă a persoanelor.

Dacă ne referim la egalitatea oamenilor, acest lucru este totuși imposibil, deoarece oamenii se nasc inegali. Egalitatea nu este o dreptate. Fiecare are anumite talente, anumite abilități, un intelect diferit. Meritocrația poate fi cea cale de dezvoltare socială care ar asigura de facto egalitatea. Întrebarea principală este cum anume pot fi apreciați cei mai demni [9]. Cu toate acestea, o meritocrație pură nu va aborda inegalitatea. După cum consideră J.B.Miș și N.Savage, meritocrația este o problemă care trebuie abordată, pentru că prezumția că mobilitatea ar trebui determinată de „merit”, „talent” și „muncă din greu” nu dă nici un motiv pentru a critica inegalitățile economice în creștere. Autorii subliniază necesitatea de a integra preocupările privind egalitatea de șanse cu preocuparea pentru *egalitatea rezultatelor*. În mod paradoxal, credința în meritocrație în Marea Britanie pare să fie neabătută, în timp ce societatea britanică a devenit din ce în ce mai inegală. Acest fapt sugerează că există ceva în societățile inegale care îi împiedică pe cetățeni să vadă întreaga amploare a inegalității și le întărește viziunea meritocratică asupra lumii [8].

Teoria meritocrației reflectă relația *efort personal – educație de calitate – un serviciu bun – asigurare materială – succes social – respect public*. În acest context, este clar că nu trebuie să ne decidem de cei care nu vor să învețe, ci trebuie să creăm condiții care le-ar oferi această posibilitate de *a vrea să învețe*. Ideile demne generate de educație trebuie să învingă.

Meritocrația a devenit una de actualitate datorită dezvoltării active a tehnologiei, care a solicitat de la elitele economice mai multe competențe, capacități necesare pentru orientarea în lumea complexă de azi și pentru a se contrapune ideilor de nivelare. Meritocrația este dreaptă deoarece nu-i „îmbracă” pe toți în aceeași haină, dar îi evidențiază pe cei mai harnici, stimulând, astfel, o concurență productivă. Se cere o mare atenție la criteriile de evidențiere a celor mai buni și a celor mai demni, deoarece cu ajutorul testelor nu pot fi apreciate asemenea calități cum este capacitatea de a iubi, devotamentul, prietenia. Plus la aceasta, inegalitatea rezultatelor nu întotdeauna se îmbină cu egalitatea șanselor.

Evident, critica meritului se face de dragul meritului, tinzând la o meritocrație adevărată, fiind împotriva „mitului meritocrației”. Iar meritocrația adevărată presupune existența criteriilor de selecție a celor demni, fiind excluși ceilalți factori care ar împiedica selectarea elitelor. Așadar, ideea de merit în învățământ s-a instalat progresiv, obținând legitimarea (atât cât a obținut), bazându-se pe semnificația largă a cuvântului ca atare. Dezvoltarea ideii de meritocrație, preluată de orientările puternice care îndeamnă îmbunătățirea ofertei educaționale, o forță de muncă mai calificată și valoarea capitalului uman, a devenit o siglă emblematică odată cu creșterea egalității de șanse și a agendelor anti-discriminare, în care recrutarea doar pe baza meritului a devenit de rigoare. Nu este întâmplător că proeminența tot mai mare a conceptului *meritocrație* a avut loc chiar în același timp în care referirile la ine-

galitatea șanselor au scăzut. Meritocrația „înfruntă” astfel lumea curajoasă a talentului, a recompensei individuale și a dinamismului, cu lumea ascunsă a grupului de „amici”.

Așadar, în concluzie vom menționa faptul că tratarea mai multor aspecte ce vizează meritul școlar conduce la survenirea unei gândiri și atitudini revizuite, un decupaj în cadrul unui peisaj conceptual diferit, prin esențializarea căruia am ajuns să conchidem că:

Este semnificativ faptul că aprobarea, cât și critica meritocrației, lasă acesteia posibilitatea de a se concilia cu sine și, în special, la *meritul școlar* ca alternativă orientată spre viitor. Cei care nu acceptă ideea, iau, de fapt, pe cont propriu critica lor.

- Ridicarea la concept a termenului de *merit școlar* și formularea unui câmp propriu meritologic devine o acțiune necesară, prin care s-ar sintetiza raporturile complexe între transformările în domeniul cunoașterii/învățării și cele din cadrul societății cunoașterii, care este una de factură concurențială.
- Revigorarea *meritului în învățământ* generează analize minuțioase, ambițioase chiar, subordonate interesului elevului amplasat într-un cadru de egalități ale șanselor și, în perspectivă, ale rezultatelor și performanțelor.
- Reprezentările educaționale ale meritului școlar ar antrena mentalitatea meritologică în vederea instrumentării „în pozitiv” a acestei reprezentări, în pofida ideologiei care o reprezintă „în negativ”.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. COSTA, D. *Meritocracy*. Disponibil: <https://www.britannica.com/money/topic/meritocracy>
2. CRÂNGANU, C. *Întâmplări din țara lui Woke: Meritul, o idee periculoasă pe cale de dispariție...* (2023) Disponibil: <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/intamplari-din-tara-lui-woke-meritul-o-idee-periculoasa-pe-cale-de-disparitiea--357409.html>
3. MANOLESCU, M. *Evaluarea în educație. Meritocrația și mediocritatea*. București: Editura Universitară, 2019. 416 p. ISBN 978-606-28-0877-8.
4. *Meritocrație - o iluzie tenace*. Disponibil: <https://soirsblog.wordpress.com/meritocrație/>
5. TUCĂ, M. „Ideologia progresistă amenință chiar și știința: noțiunea de merit a devenit incorectă politic” spune un grup de oameni de știință. Disponibil: <https://mariustuca.ro/externe/ideologia-progresista-ameninta-chiar-si-stiinta-notiunea-de-merit-a-devenit-incorecta-politic-spu-ne-un-grup-de-oameni-de-stiinta-66261.html>
6. APPIAH, K.A. *The myth of meritocracy: who really gets what they deserve? Sorting people „merit” will do nothing to fix inequ-*

- ality. Disponibil: [https:// www.theguardian.com/ news/2018/ oct/19/the-myth-of-meritocracy-who-really-gets-what-they-deserve](https://www.theguardian.com/news/2018/oct/19/the-myth-of-meritocracy-who-really-gets-what-they-deserve)
7. CIVIL, D., HIMSWORTH, J.J. *Introduction: Meritocracy in Perspective. The Rise of the Meritocracy 60 Years On*. In: *The Political Quarterly*, 2020, nr. 91 (2), pp.373-378. ISSN 1467-923x.
  8. MIJS, J.B., SAVAGE, N. *Meritocracy Elitism and Inequality*. In: *The Political Quarterly*, 2020, nr. 91 (2), p. 397-404. ISSN 1467-923x.
  9. СЕРОВ, А. П. *Концепция меритократии и ее роль в будущем человечества*. In: *Revista Ratio et natura*, 2020, nr.1, 2 p. ISSN 2712-8466.
  10. ТКАЧЕНКО, Д. *Меритократия — что это такое, примеры, плюсы и минусы*. Disponibil: [https:// dnevnik-znaniy.ru/ gosudarstvo/ meritokratiya.html](https://dnevnik-znaniy.ru/gosudarstvo/meritokratiya.html)
  11. *Три столпа «Сингапурского чуда»*. Disponibil: [https://xs.uz/ru/ post/tri-stolpa-singapurskogo-chuda](https://xs.uz/ru/post/tri-stolpa-singapurskogo-chuda)
  12. ТЮЛЕНЕВ, П. *Наша система образования отстаёт на 3 тысячи лет*. Disponibil: [https:// proza.ru / 2014/05/ 18/2051](https://proza.ru/2014/05/18/2051)